

Samenvatting

Deze studie betreft onderzoek naar de waarde van één-op-één bezoeks gesprekken van vrijwilligers met gedetineerden. Het rapport begint met een overzicht van eerder onderzoek naar bezoeken door vrijwilligers aan gedetineerden. We presenteren een conceptueel kader vanuit een zorgethische achtergrond en beschrijven de methoden. Deelvragen adresseren: aantallen, zinvolle elementen, ervaren baten, inhoud van de gesprekken, kwaliteit van de relaties en de verhouding met contacten met professionals en doelen van justitie. Er zijn vijf parallelle deelstudies uitgevoerd, waarbinnen kwantitatieve of kwalitatieve data zijn verzameld.

Allereerst zijn de registratiecijfers van vrijwilligersorganisaties onderzocht om een indruk van de aantallen gesprekken te krijgen. We vonden dat ruim 550 gedetineerden bezoeks gesprekken met vrijwilligers hadden in 2013. Uit focusgroepen met vrijwilligers blijkt dat de ontmoeting van mens tot mens als een belangrijk element van de vrijwilligers gesprekken wordt gezien. Ook vindt er coaching bij problemen op diverse leefgebieden plaats.

Uit het kwalitatieve onderzoek, bestaande uit interviews met gedetineerden (n=21) blijkt dat de ervaren waarde van de gesprekken groot is, met name in contrast tot andere contacten binnen de context van de penitentiaire inrichting. Die context wordt als negatief ervaren, gedetineerden geven aan een masker te dragen en zich niet te laten kennen. Bij de vrijwilligers vinden ze een veilige relatie, een klik en erkenning voor wie zij zijn. De goede opbrengsten worden minder als de match tussen bezoeks vrijwilliger en gedetineerde niet goed is, of als de laatste zijn (al dan niet religieuze) overtuigingen opdringt. Respondenten gaan na een gesprek vaak opgelucht weer de afdeling op, en krijgen goede adviezen mee.

Uit het kwantitatieve onderzoek met de ervaren baat vragenlijst (n=80) blijkt 3% van de gedetineerden 1-op-1 bezoeks gesprekken te ontvangen op het moment van onderzoek. De gemiddelde leeftijd van de respondenten is net over 40 jaar en 89% is man. De vrijwilliger is gemiddeld iets meer dan 50 jaar en iets meer dan de helft is man. De respondenten geven aan dat in de gesprekken gepraat wordt over allerhande zaken (93%), ongeveer een kwart van de respondenten geeft aan dat zij ook hulp krijgen bij het omgaan met gevoelens en een aantal geeft aan (18%) informatie of (11%) praktische hulp te krijgen. De band tussen vrijwilliger en gedetineerde wordt door de respondenten gemiddeld beoordeeld met een rapportcijfer 8.6. Zes-en-tachtig procent van de respondenten geeft aan de reden waarom ze een vrijwilliger vroegen, altijd of vaak te bereiken, wat duidt op ervaren baat. Respondenten vinden de gesprekken over het algemeen uitstekend of goed (90%), vinden dat de gesprekken voldoende opleveren en zouden hun vrijwilliger aan een andere gedetineerde aanraden.

Uit de data van de gedetineerdensurvey blijkt ongeveer 10% van de detentiepopulatie één-op-één bezoeks gesprekken met een vrijwilliger te hebben (gehad) tijdens de huidige detentieperiode. Ongeveer 70% vindt de gesprekken met de vrijwilliger uitstekend of goed en zou zijn of haar vrijwilliger aanraden aan een andere gedetineerde.

Alles overziend concluderen de onderzoekers dat de gesprekken voor gedetineerden van grote waarde zijn gedurende detentie en mogelijk ook bevorderlijk zijn voor de periode daarna. Vanuit het perspectief van justitie dragen de gesprekken bij aan een humanitaire tenuitvoerlegging. Voor een theoretische reflectie is het werk van filosofe Judith Butler aangehaald. Zij merkt op dat beschuldiging niet de enige manier is van vragen om verantwoording. Ook het verlangen om een ander te leren kennen kan leiden tot het aanspreken van de ander. De leidende vraag is dan niet, zoals in het geval van beschuldiging, 'Wat ben jij: schuldig of onschuldig?', maar 'Wie ben jij?'. De waarde van vrijwilligers gesprekken binnen detentie is te onderbouwen met Butlers 'wie ben jij' interesse binnen een verder beschuldigende omgeving.